

T



# LO IN PRO-FESSIONALISEREN IN IJSSELSTEIN

**Woensdag 28 november 2007 was het alweer de zesde keer dat vanuit het hele land docenten LO/bewegingsonderwijs uit het PrO, het praktijkonderwijs, in IJsselstein verzamelden om zichzelf en elkaar bij te scholen. De belangstelling voor deze onderlinge studiedag groeit nog steeds. In dit artikel geven we een impressie van de dag. Op de KVLO-website kunt u uitgebreidere informatie vinden over de inleidingen en de workshops. Door: Berend Brouwer en Alien Zonnenberg**

## PETIT HISTOIRE

In 2001 ontstond er naar aanleiding van vragen tijdens vmbo-studiedagen voor LO vanuit het APS een klein netwerk van docenten LO in het PrO dat toen aan het ontstaan was als nieuwe loot aan de vmbo-stam. Dat werd in 2002 opgepikt door de SLO bij het maken van een blauwdruk voor het programma bewegingsonderwijs in het PrO. René Schade schreef twee lesvoorbeelden voor het PrO. De KVLO pakte deze groep op als nieuwe leden-subgroep die ondersteuning kon gebruiken. Er bleken meer van die informele netwerken te bestaan en in 2002 ontstond het idee om de ontwikkelde ideeën breder neer te gaan leggen bij de collega's uit het PrO. Dat bleek in een behoefte te voorzien. Meteen de eerste keer - ook toen al op de Baanbreker bij pionier van het eerste uur Hennie van de Boorn - was het een hit. Op het laatste moment moesten we een extra praktijkworkshop regelen omdat er al zo'n 60 deelnemers waren. Onderhand is de LO in PrO-dag een vast item op de kalender geworden. Eerst moesten we voor het ochtendprogramma uitwijken naar het Fulco Theater en nu vragen we ons af of de praktijk volgend jaar 's middags nog wel in de Baanbreker gaat passen. Prima dus.

## WIE KOMEN ER?

Het aantal deelnemers groeit. Er waren er 96 en op het laatste moment moesten we ook nog mensen weigeren omdat het echt bomvol zat. Veel gezichten zagen we nu voor de zesde keer, maar er zijn elk jaar ook weer nieuwe. Maar wie zijn die collega's?

Bij de koffie 's ochtends vroegen we enkele deelnemers waarom zij juist naar deze dag komen. De antwoorden kunnen we zo samenvatten:

- wij zijn een nieuwe PrO-school, soms vanuit een groot vmbo, soms omdat er in de regio vraag naar is, en we moeten nu een vakwerkplan gaan opzetten
- ik kom me oriënteren, ideeën opdoen, ook voor in de lessen
- ik kom kijken hoe het op andere scholen gaat, met collega's uitwisselen, kijken of we zelf een beetje op de goede weg zijn
- ik kom elk jaar, de workshops bevallen me, zijn interessant (opvallend: dit antwoord kwam ook van collega's uit het reguliere vmbo, basisonderwijs en speciaal onderwijs)
- ik loop stage en ze hebben me meegesleept.

## WELKOM

Alien Zonnenberg verwelkomde de deelnemers en refereerde aan de groei van deze dag. Landelijk zijn er allerlei studiedagen, maar dit is de enige specifieke dag voor LO in het PrO. Het praktijkonderwijs groeit ook landelijk en het bewegingsonderwijs daar binnen krijgt steeds meer gezicht. Er is steeds meer netwerkvorming in de regio, meestal met vooral een

*Blind lopen*



FOTO: ALIEN ZONNENBERG

praktisch karakter, maar er ligt een mooie voedingsbodem voor verdere vakontwikkeling. Deze dag heeft ook sterk het karakter van uitwisselen, elk jaar verzorgen collega's workshops voor elkaar. Al met al erg verheugend.

#### **INLEIDING 1: KVLO BEROEPSREGISTER DOCENTEN LO**

Hilde Bax legde in een half uurtje uit wat het beroepsregister voor leraren LO inhoudt en waarom het de moeite waard is om je te laten inschrijven in het initieel register.

De KVLO is één van de eerste vakverenigingen die zo serieus werk maakt van het beroepsregister. Dat past prima in recente ontwikkelingen als de wet BIO en het rapport van de commissie Rinnooy-Kan. Als je je laat registreren maak je duidelijk dat je jouw eigen professionaliteit als docent op peil houdt en mee gaat in de ontwikkeling van je vak. In het gesprek met je schoolleiding over dingen die je graag wilt bereiken in je vak sta je dan sterker, ook al moet het beleid daaromtrent op de meeste scholen nog vorm krijgen. Bovendien bepaal je meer zelf hoe je eigen ontwikkeling als docent verloopt. Zie op [www.kvlo.nl/beroepsregistratie](http://www.kvlo.nl/beroepsregistratie).

#### **INLEIDING 2: ADVENTURE AWARENESS IN HET PRO**

Waldo Oosterhof van Project Adventure vertelde op beeldende wijze wat dat PA inhoudt. Het was voor hem wat ongemakkelijk omdat hij bij voorkeur in de zaal of buiten met groepen werkt en je door te doen het beste kunt laten zien wat wat is en omdat zijn collega ziek was geworden. Niettemin wist hij de zaal te boeien, regelmatig in beweging te krijgen. Waldo vertelde iets over waar PA vandaan komt, waar hij zelf vandaan komt, wat de principes van PA zijn en hoe een programma van Project Adventure in elkaar zit.

Het gaat bij PA om avontuur, er moet verrassing in zitten waardoor mensen worden uitgedaagd om uit hun routines, uit hun comfort zone, te komen. Dan kunnen ze echt leren hoe zij zijn en ten aanzien van hun persoonlijke competenties doelen stellen, uitdagingen aangaan. Het accent ligt op samenwerken en niet op winnen en verliezen. Zie verder op [www.projectadventure.nl](http://www.projectadventure.nl). De uitwerking van deze inleiding staat op [www.kvlo.nl/onderwijs/voortgezet/onderwijs/praktijkonderwijs](http://www.kvlo.nl/onderwijs/voortgezet/onderwijs/praktijkonderwijs).

*Jan Dotinga legt uit*



FOTO: ALIEN ZONNENBERG



FOTO: ALIEN ZONNENBERG

*Circusactiviteiten*

#### **LUNCHGESPREKKEN IN DE BAANBREKER**

Zoals elk jaar vond de lunch - even een lekker stukje lopen na de inleidingen - plaats in de Baanbreker en werd verzorgd door de eigen leerlingen, uiteraard onder leiding van hun docent. Het smaakte weer prima en zo'n uurtje biedt ook prima de mogelijkheid om de collega's te spreken over van alles en nog wat. Aan het rumoer te horen werd daar driftig gebruik van gemaakt.

#### **MIDDAGPROGRAMMA: PRAKTIJKWORKSHOPS**

Na de lunch moesten eerst de tafels en stoelen aan de kant. Jan Dotinga deed de workshop zelfverdediging in de aula bij gebrek aan zaalruimte. Maar vele handen maken licht werk, toch? Dus was alles zo weg. De volgende praktijkworkshops kwamen deze middag aan bod.

#### **JAN DOTINGA: ZELFVERDEDIGING**

Jan legde sterk de nadruk op de achterliggende filosofie van zelfverdediging en de principes van budo. Bij het ABC van budo gaat het om balans tussen innerlijke en uiterlijke helderheid. Je overwint je angst door je centrale kracht te vinden. Aan de hand van begrippen(paren) als 'gelijk of geluk', 'schep- per of slachtoffer', 'afstand-initiatief-moment', 'geloven of onderzoeken' en 'angst' legde Jan uit wat voor hem de belangrijkste principes zijn om aan leerlingen duidelijk te maken.

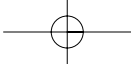


FOTO: ALIEN ZONNENBERG

### Samenwerken

Centrale begrippen zijn aandacht, balans en centrum controle. Die begrippen werden vervolgens in praktische situaties verduidelijkt. Overduidelijk was in elk geval Jan zijn grote persoonlijke verbondenheid met de zelfverdediging.

#### RENÉ BURKINK: CIRCUSACTIVITEITEN

Het principe van de circusactiviteiten was wat bij adventure awareness 'challenge by choice' heet. René had zoveel situaties en materialen in de zaal gebracht dat er altijd voor elk kind (deze deelnemers waren ook als kinderen in de snoep-

## STUDIEDAG BEWEGINGSONDERWIJS IN HET PRAKTIJKONDERWIJS - EEN IMPRESSIE

winkel) wel iets bij zit waar hij of zij door uitgedaagd wordt. Het materiaal zelf nodigt uit om te gaan oefenen, de beleving van het bewegen straalt er af. Als je naar een circus-evenement toewerkt kunnen de kinderen zich enorm vastbijten in de activiteit van hun keuze. Met de nodige stimulans en uitdaging wordt een circus gegarandeerd een succes.

#### ASTRID VAN LOON: BEWEGEN OP MUZIEK

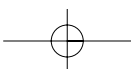
Astrid geeft zelf ook les op een school voor praktijkonderwijs. Zij gooide er in het begin in een hoog tempo een aantal dansen en daarna een hele serie Engelse breakdance moves in, zoals de turtle, snake (knielappen nodig), freeze, helicopter en moonwalk. Voor sommige collega's was dat wel een confrontatie met de eigen onhandigheid of teruglopende souplesse.

Daarna mochten de deelnemers zelf een dans maken met de aangeboden moves. Ook dat viel nog niet mee, hoewel men er gretig op aanviel. De battle die volgde was voor velen wel een beetje de 'panic zone'! De uitwerking van deze workshop staat op [www.kvlo.nl/onderwijs/voortgezet\\_onderwijs/praktijkonderwijs](http://www.kvlo.nl/onderwijs/voortgezet_onderwijs/praktijkonderwijs).

#### PAUL VAN DE RIJT: SAMENWERKEN IN DE LES LO

Bij Paul ging het over het inzetten van allerlei bewegingsactiviteiten met behulp van hoepels, banken, matten, lintjes, blinddoeken en touwen om met de leerlingen te werken aan belangrijke vaardigheden als doelen stellen en dan samenwerken om een doel te bereiken, waarbij naar elkaar luisteren en goed overleggen van groot belang zijn. Of om vertrouwen in elkaar op te bouwen en elkaar te helpen, leren op jezelf te vertrouwen of op een ander of op het materiaal. Met de hoepels waren de deelnemers net leerlingen, die sjoemelen ook om als

### Bewegen en muziek



### Achtergrondinformatie praktijkonderwijs

In Nederland zijn in totaal 173 scholen voor praktijkonderwijs met 27 300 leerlingen. Het onderwijs wordt geboden aan jongeren vanaf 12 jaar die er niet in zullen slagen het vmbo-diploma te halen. Er geldt geen cursusduur maar wel een leeftijdsgrens tot 20 jaar. (WVO 2007)

### Wat is de doelgroep voor het praktijkonderwijs?

De doelgroep voor het praktijkonderwijs zijn leerlingen met een IQ tussen de 60 en 80, met een grote leerachterstand. Bondig gezegd vallen deze leerlingen onder de groep zwakbegaafden met een licht verstandelijke beperking. De meest voorkomende leer- en gedragsstoornissen zijn: aandachtsstoornissen (ADHD, ADD, Syndroom van Gilles de la Tourette); gedragsstoornissen (antisociaal gedrag, opstandig gedrag); emotionele stoornissen (angst- en stemmingsstoornissen); leerstoornissen en ontwikkelingsstoornissen (PDD-NOS, autisme). Deze problematiek leidt veelal tot een negatief zelfbeeld, demotivatie en een gevoel van hulpeloosheid. Dit alles vraagt om een bijzondere begeleiding en een op maat gesneden didactiek.

### Wet en regelgeving

De meeste scholen voor praktijkonderwijs zijn onderdeel van grotere scholengemeenschappen maar hebben een eigen regelgeving. Zo zijn de kerndoelen voor de onderbouw van voortgezet onderwijs voor het praktijkonderwijs vertaald in 'streefdoelen'. Ook de urenborging, artikel 6d van de Wet op het Voortgezet Onderwijs, is niet van toepassing op deze vorm van onderwijs. Wel is in de 'Blauwdruk voor het bewegingsonderwijs in het praktijkonderwijs' van de SLO een adviesrentabel LO opgenomen.

De groeps grootte tijdens de lessen bewegingsonderwijs, gebaseerd op het ruimtebehoefte model, is 14 leerlingen, dit is echter geen harde norm. Op het bureau onderwijskundige zaken van de KVLO komen dan ook regelmatig vragen over groeps grootte en accommodatie. Met de juiste argumentatie en strategie kunnen docenten LO binnen hun school hier invloed op uitoefenen.

### Docenten bewegingsonderwijs

Uit studiedagen en via netwerken blijkt dat deze groep docenten, die veelal alleen op een school werken, behoefte hebben aan ondersteuning van didactische aard. De bijzondere doelgroep vraagt om een specifieke aanpak, waarbij de voorkeur uitgaat naar doelen waarbij leerlingen beter leren omgaan met zichzelf en anderen. Doelen waarbij leerlingen leren om zelfstandiger te worden en mogelijk meer weerbaar in de samenleving. En niet in de laatste plaats is er vraag naar specifieke leerhulp binnen het leren bewegen. Kortom het uitwisselen van ervaringen en ontdekkingen zal hoog op de agenda moeten komen te staan. Het streven is om in samenwerking met de opleidingen (ALO) hier de komende jaren meer aandacht aan te besteden.

eerste de overkant te bereiken. Het 'out of the box'-denken deden deze deelnemers zelfs met meer enthousiasme dan Paul soms lief was. Het was een spel van opdrachten geven, spelen met de regels, ruimte geven en inperken en dan reageren op hoe men daar mee om gaat. Boeiend om te zien.

### WALDO OOSTERHOF: ADVENTURE AWARENESS IN DE PRAKTIJK

In de zaal was Waldo nog beter op zijn gemak. Datgene wat in de ochtend was verteld werd nu in praktijk gebracht. Het thema was 'Een groep is sterker dan de som der delen'. Een groep begint vanaf twee personen, dus de eerste opdrachten ook. Ook hier moest natuurlijk - door 'energizers' - eerst een relatie worden opgebouwd. Daarna ging het om doelstellingen halen: in plaats van een ongelijke wedstrijd, stelt elk team zijn eigen doelen en probeert die te halen. Daarna met zijn allen onder het grote touw door, naar het onbewoonde, maar steeds krimpende eiland waar je kon vluchten voor de haaien, etc. In de evaluaties ging het steeds om wat wilde je bereiken, hoe ging je daar voor, hoe heb je meegedaan, wat heb je gezien, etc? Of om spelen met tennisballen die steeds complexer werden

en hoe je dat als groep aanpakt. Ook hier was de betrokkenheid van de deelnemers groot.

### TERUGBLIK

Zonder de evaluaties uitgeplozen te hebben is onze indruk dat ook deze keer de deelnemers ruimschoots aan hun trekken zijn gekomen. Deels door het aanbod aan workshops en inleidingen (waarvoor Alien Zonnenberg aan het eind van de dag iedereen in de bloemetjes zette) en deels door het simpele feit dat men elkaar weer kon ontmoeten en ervaringen kon delen. Die behoefte is ook in deze groep zeer aanwezig. Dus is er volgend jaar weer een PrOfessionaliseringsdag. Of we dat weer in de Baanbreker (die het alweer perfect voor elkaar had: Hennie en collega's en leerlingen bedankt) kunnen doen zult u zien als u de website en het blad van de KVLO in de gaten houdt. Tot volgend jaar.

Foto's: Alien Zonnenberg

Correspondentie: [Alien.zonnenberg@kvlo.nl](mailto:Alien.zonnenberg@kvlo.nl)